

בס"ד

חינוך לאור הפרשה

פרשת ויקרא

המחמאה ככ"א חינוכי

גיליון מס' 137 תשפ"א
הרב יהונתן דדון

yd0527606276@gmail.com

חינוך לאור הפרשה/פרשת ויקרא

המחמאה ככלי חינוכי

'שלום, משה?' על הקו הייתה המזכירה האחראית מבית החולים. 'תוכל להגיע הנה היום? רצינו לבדוק איתך משהו...' 'אגיע בעוד שעותיים' הודיע משה, ותמה במה מדובר. הוא היה בטוח שהרופאים מעוניינים לעדכן אותו על שינוי בתרופות של אביו הזקן שפקד מעת לעת את המחלקה הגריאטרית במקום, אולם כשנכנס לבית החולים הופתע לשמוע כי הוא מתבקש לעלות למחלקת טיפול נמרץ. ליבו החל להלום בחזקה, והוא ניסה להרחיק ממוחו מחשבות מפחידות. כשהגיע למחלקה, ליוותה אותו האחות לאחת המיטות, שם שכב ללא הכרה צעיר בשנות השלושים לחייו כשראשו וגופו חבושים בתחבושות עבות. האחות הוציאה מהמגירה הסמוכה דף נייר מקופל, מוכתם בדם, הראתה אותו למשה, ואמרה: 'האיש הזה הגיע אלינו לאחר תאונת דרכים קשה, לא היו עליו מסמכים מזהים. אבל מצאנו את הדף המוזר הזה, עם השם שלך עליו, אולי אתה תוכל לזהות אותו?' משה שניר התבונן בדף והבין מיד מדוע כיתתה אותו האחות 'מוזר'. על הדף היה ציור ילדים של בית, הורים, גינה ועץ. אבל הוא הבין מיד במה מדובר: הוא חזר בזיכרונו עשרים שנה לאחור וידע בדיוק מיהו האיש השוכב לפניו ללא הכרה, על מיטת בית החולים. כיתה ד' של המורה משה הייתה אחת הכיתות הקשות שלימד בחייו. זו הייתה השנה הרביעית שלו במקצוע ההוראה, והוא לא זכר שאי פעם נאלץ להתמודד עם תלמידים כה עקשנים. התלמידים מררו לו את החיים, לא טרחו להקשיב בשיעורים ועסקו

בהתכתשויות אין סופיות. לשיא הגיעה התנהגותו של ילד בשם בני, שהיה נחשב ל'עצלן הכיתה'. מאחר שהיחס אליו היה בהתאם, ניצל בני כל הזדמנות לשבש את מהלכו התקין של השיעור. שאר התלמידים היו מצטרפים אליו או לחילופין רבים איתו, והתוצאה הייתה בלגן וחוסר סדר ומשמעת מוחלטים בשיעור. באחד הימים, כשהמורה משה הרגיש שהוא כבר לא מסוגל יותר, ותכנן לפנות אל המנהל ולהודיע לו על כישלון בחינוך הכיתה הנוכחית, הוא הגיע לכיתה ובדיוק כמו שציפה, הילדים היו עסוקים במריבה והעפת חפצים אחד על השני. הפעם היו אלו מטוסי נייר שהועפו מטור אחד לשני, וחוזר חלילה. המורה משה צעק 'שקט' במלא ריאותיו ושתיקה השתררה לרגע בכיתה, אך לאחריה חזר הרעש בעוצמה פחותה יותר. כעבור מספר דקות נוצר תחילתו של שקט והמורה החל לפתוח בשיעור. לאחר מספר דקות הוא זיהה את בני, התלמיד המופרע והעצלן, פותח את אחד ממטוסי הנייר ומתבונן בו בעיון. המורה, שחשש מתעלול נוסף של הילד המרגיז הופתע לראות קמטי מחשבה במצחו של בני, וכעבור דקות ספורות ניגש אליו בני ואמר: 'תראה את הציור שעל הנייר!'. על הדף היה ציור ילדים של בית, הורים, גינה ועץ. 'הילד שבתמונה הוא שונה', אמר בני למורה בשקט: 'תראה, הוא באותו גובה של ההורים שלו, וגם הצבעים שלו שונים'. בדקות שלאחר מכן המשיך בני להפנות את תשומת הלב של המורה לפרטים קטנים ומעניינים שבציור, שהוא לא היה מבחין בהם לעולם. בינתיים גם התלמידים השתתקו כאשר ראו את 'עצלן הכיתה' משוחח עם המורה ברצינות רבה, והמורה ניצל את השקט שנוצר ואמר: 'תלמידים יקרים אני רוצה להתוודות בפניכם על טעות שעשיתי: אני מורה כבר הרבה שנים, ולמרות שאני אוהב את כל תלמידי היו תלמידים מהם כבר התייאשתי, חשבתי שמאום לא יצא מהם. תלמיד כזה היה בני. חשבתי, וכנראה גם כך חלק מכם,

שלפנינו נער שלא יוצלח לכלום. אבל היום גיליתי שאין לך אדם שאין לו שעה, ואין לך תלמיד שאין בו נקודה מיוחדת, ואני שמח לספר לכם שלבני יש כשרון נדיר לאבחון ציורים, ולשימת לב לפרטים קטנים, לנקודות שאיש לא שם לב אליהם. שקט שרר בכיתה, והשיעור, אולי לראשונה מזה חודשים, עבר בשקט וללא הפרעות. מאותו יום השתנה בני לחלוטין, לאחר כל שיעור, הגיע הילד למורה כשבפיו הערות על נקודות מרתקות, ובתום השנה שמח המורה לכתוב תעודה מצטיינת לתלמיד ממנו כמעט התייאש. בשנה לאחר מכן המשיך המורה משה לעקוב אחרי בני וגילה כי הוא ממשיך לעלות ולהצליח. כעבור שנים ספורות כשסיים את בית הספר היה בני לאחד התלמידים המצטיינים. מאז, לא פגש עוד המורה משה את תלמידו. משמועות שהגיעו אליו הבין כי בני הצליח גם בהמשך לימודיו, ולאחר נישואיו הפך למאבחן ציורי ילדים מוכשר, שרבים נעזרים בו, ושמו הולך לפניו כמומחה המסוגל לזהות ולאבחן גם מצבים שרבים אחרים נכשלו בהם... כעת שכב בני מולו על מיטת טיפול נמרץ, והמורה משה שניר הבין שהוא נשא בכיסו כל חייו את הציור ההוא מכיתה ד', הציור שהפענוח שלו, שנה את חייו מילד שוליים מוזנח, לילד מוצלח חדור הצלחה ותחושת שליחות. הדף המוכתם בדם, עם שמו של המורה שלו – משה שניר, הוא חש ככל הנראה תודה גדולה.

מילה טובה, או הכרה במעלה מיוחדת של הזולת עשויה לשנות את חייו לחלוטין. לעתים אדם לא מודע לכוחות המצויים בו, והארה קטנה של אדם אחר יכולה להעלות אותו למסלול חיובי.

*

"ויקרא אל משה, וידבר ה' אליו מאוהל מועד לאמר", כך פותחת התורה את חומש ויקרא. וצריך להבין: המילים "ויקרא אל משה" לכאורה מיותרות, שהרי מיד לאחר מכן כותבת התורה "וידבר השם

אליו". מדוע התורה לא פותחת במשפט "וידבר ה' אל משה מאהל מועד לאמר"? מהי משמעותה של הקריאה שקדמה לדיבור? אומר רש"י: "ויקרא אל משה: לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציוויים קדמה קריאה, לשון חיבה". כלומר עוד יהיו פה דיבורים ואמירות וציוויים, ספר ויקרא מלא בהם, אבל קודם כל – לשון חיבה. זה נכון לגבי כל הדיבור של ה' עם משה רבינו לאורך השנים במדבר, לא רק כאן. תמיד יש קריאה של חיבה ורק אז דיבור. מה זה אומר קריאה של חיבה? הוא קרא לו בשמו, "משה", הוא נתן לו כבוד, מקום, הערכה, הכרה, כל המילים האלה שמעידות על יחס קרוב וחיובי וטוב. ורק אז, רק אחרי ה"קריאה" – הגיע הדיבור. ככה הדברים נכנסים יותר ללב, יש יותר סיכוי להשפיע ולהישמע. ואם בנוגע לדיבור של ה' עם משה רבינו הנבחר מכל אדם שה' מדבר עמו פנים אל פנים, ושכינה מדברת מגרונו, קדמה קריאה לדיבור, על אחת כמה וכמה בנוגע לכל אחד מישראל שמדבר עם חברו, צריכים להקדים "קריאה" לשון חיבה, כאשר מדברים זה עם זה. וודאי שכהורים וכמחנכים עלינו לנהוג כך כשאנו מדברים עם הילדים.

*

המחמאה מעוררת...

ה"חתם סופר" מבאר מדוע בפרשת תצווה משה רבינו נצטווה לפנות לכל חכמי הלב ולא לבצלאל לבדו, וזה לשונו: "ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתיו רוח חכמה" – פירוש: כמו שכתב "חובות הלבבות" בהקדמה, שבלבבות האנשים חכמה נטועה, אם יבוא מי שיעוררם על זה, יוציא המטמון ההוא ויגלה לעין כל, ואם לאו יהיה נעלם כגרגיר הזרוע, שאם יעדור ויחרוש – יצמח, ואם לאו – ירקב". זה אחד מיסודות החינוך, לאדם יש פוטנציאל פנימי עמוק שהקב"ה חנן אותו בו, לאדם יש כוחות נפש אדירים שלא תמיד הוא מודע

אליהם, צריך מישהו שיעורר אותנו לזה. הכישרון טבוע באדם, אבל אם אף אחד לא יספר לו על הכישרון שבו הוא ניחן, הכישרון הזה עלול להישאר מוטמן 'כגרגיר הזרוע'. גרגיר זרע שלא מקבל את הדשן והמים שלהם הוא זקוק, הוא נרקב. יש אדם שיש לו ידיים כישרוניות, הוא מסוגל להיות סופר סת"ם נפלא, לכתוב אותיות של קודש לשם קדושת ספר תורה, וליצור במיומנות מיוחדת אותיות מחכימות ומאירות עיניים, אבל אם אין מישהו שמנתב את הכישרון הנפלא הזה לקודש, אז זה יכול להתפרץ בצורה גסה בכתובות גרפיטי ברחבי העיר. ממשיך ה"חתם סופר": "והכי נמי אמר ה' יתברך למשה רבנו ע"ה להיות כי הוא יתברך מלא אותם חכמת לב, וצריכים למי שיעורר אותם ויודיעם זה כדי להוציא חכמתם התקוע בכח אל הפועל, לזה אמר 'ואתה תדבר אל כל חכמי לב', ומה תדבר אליהם? 'אשר מלאותיו רוח חכמה', זה בעצמו הוא הדיבור אשר תדבר ותודיעם, שהם מלאים רוח חכמה, ועל ידי זה, בדאת ההודעה, 'ועשו את בגדי אהרן', כי יעוררו להוציאם אל הפועל".

מחנך שמספר לחניך שלו על העוצמות והיכולות שחבויות בו, על ידי כך הוא מגלה את אותם כוחות חבויים ועוזר לחניך להביא אותם לידי ביטוי, לכן משה רבנו מצווה לספר לכל חכמי הלב שהם מלאים ברוח של חכמה, וכך כל מי שדבריו של משה יחלחלו לליבו יציע את עצמו ומתוך כך יגלה את אותם כישרונות מיוחדים שחבויים בו. בכך קורא משה רבנו לכל אחד ואחד מישראל להיות בצלאל. אמנם בצלאל נולד לכך מראשית הבריאה, אבל כל אחד יכול להתקרב למדרגה הזו ולהיות שותף מרכזי בבניין הקודש. קריאתו של משה רבינו גוררת תנועה של אנשים ש'נשאם ליבם', וכולם חשים איזה דחף פנימי שמבקש להביא לידי ביטוי את תכונות הקודש הפנימיות שחבויות בתוכם.

*

המחמאות בונות את נפש הילד ומשפיעות על העתיד!

אחד הצרכים הנפשיים הבסיסיים של כל ילד, המוכיחים לו כי הוא רצוי ואהוב באמת להוריו, הוא שמיעת דברי שבח ומחמאות. מחמאות אלו אינן תורמות לביטחון העצמי ולשמחת החיים רק בגיל הילדות, אלא מסייעות לו גם בימי בגרותו ולכל ימי חייו! מצוי שלאחר שהאדם גדל אינו מקבל מחמאות מהסובבים אותו, והרי כל אדם מטבעו זקוק למחמאות. אדם שבימי ילדותו הביעו הוריו את דברי התפעלותם ממנו, שיבחו אותו והחמיאו לו ובכך רוממו את נפשו והעניקו לו ביטחון ושמחה, גם כאשר הוא גדל ואינו מקבל מחמאות בזמנים שמצליח או עושה מעשה טוב במיוחד, הוא שומע ברקע את מחיאות הכפיים של הוריו, בהיותו ילד קטן. השקעת ההורים מלווה את הילד לכל ימי חייו! (המדריך לחינוך ילדים- הרב זמיר כהן)

*

שיטת הסנדוויץ'...

קריאת החיבה דווקא בפתחו של חומש ויקרא מלמד אותנו דבר גדול: ספר ויקרא עוסק בחטאים, מעידות וכישלונות של אדם. אולם ה' מלמד אותנו, לפני שמתחילים לדבר עם אדם על חטאיו ולהשמיע לו מוסר, יש להקדים קריאה של חיבה. כשיש קריאה של חיבה, אפשר לדבר גם על דברים לא נעימים. גם כשמחליטים להשמיע דברי תוכחה, מחובתנו לפנות אליו קודם בקריאה של חיבה! שיטה ידועה במתן ביקורת היא "להכניס אותה לסנדוויץ' של מחמאות". הכוונה היא שבתחילת השיחה נותנים מספר מחמאות, אחריהן את הביקורת, ומיד אחרי הביקורת, מוסיפים עוד מחמאות. בשיטה זו, מקבל הביקורת לא מרגיש מאוים, ברור לו שאתה אוהב אותו ושהמטרה שלך היא רק לטובתו.

*

כל ילד הוא יהלום, צריך לדעת איך ללטש אותו...

כל העוסק בליטוש יהלומים מודע היטב לעובדה שכדי לסלק את פגמי היהלום הגולמי מבלי להזיק ליהלום עצמו, יש לסמן תחילה בדיוקנות רבה את מקומו של הפגם שמבקשים לטפל בו, ולהשתמש בכלי ליטוש עדינים הבאים במגע רק עם המקום הפגום. עיקר אומנותם של מלטשי היהלומים האיכותיים מתבטאת ביכולתם לטפל כראוי בפגם עצמו, מבלי לפגוע בטעות בחלקים הטובים שבאבן היקרה. מלטש יהלומים חסר רגישות המסתער על היהלום בכלים מגושמים וחובט ללא מחשבה במקום הפגום, יאבד במהרה את הרכוש יקר הערך שבידו. עובד כזה, יפוטר ויסולק מיד מהעבודה המחייבת אחריות וזהירות רבה. **כהורים וכמחנכים יש לנו יהלומים יקרי ערך – הילדים.** בעיני הילד, עולם המבוגרים נראה בממדים גדולים ביותר. כאשר ילד שומע דברי ביקורת מאדם מבוגר, ובפרט מאחד מהוריו, הדברים נשמעים אצלו גדולים, ענקיים ועוצמתיים הרבה יותר מכפי שהם באמת אצל המבוגר. על דרך המשל, המבוגר שומע את עצמו כפי שהוא דיבר, ואילו הילד שומע את הדברים, מההיבט הנפשי, כמו מרמקול רב עוצמה. מבוגרים רבים התנסו בחוויית ביקור בבית ילדותם לאחר עשרות שנים שלא ביקרו בו. הם מופתעים לגלות שהכל נראה להם קטן בהרבה מהזכור להם. מובן שדבר לא השתנה באמת, הכל כפי שהיה. השינוי היחיד חל בנקודת התצפית שממנה מביט המסתכל. בעיני הילד, עולם המבוגרים נראה בממד ענק. והדבר בולט יותר מכל, באופן שבו הוא רואה את הוריו. הם החשובים מכל בעולמו, וכל אשר יאמרו לו ייחרט עמוק בנפשו. אם הם יאמרו לו שהוא לא יגדל אם לא יאכל ירקות מסוימים, הוא בטוח שיישאר כל חייו בגובה מטר ועשרים. אם יגידו לו שהוא תלמיד חלש או עצלן, הוא יקבל זאת כאמת לאמיתה. המסר העובר מההורה אל הילד מוטמע

בתוכו – בדיוק כמו שהסידן שבמזונו נספג בעצמותיו והופך להיות חלק ממנו. ומכאן האחריות הרבה של ההורים והמחנכים וכל אדם מבוגר, לשקול כל משפט וכל מילה הנאמרים ממנו לילד, הן מצד תוכנה והן מצד טון דיבורו, מבע עיניו ושפת גופו בעת הדיבור.

(על פי לשון מרפא עמ' 34)

*

מחמאה במקום ביקורת...

מספר איש חינוך נודע מארה"ב: הייתי אברך צעיר בתחילת דרכי, משפחתי גדלה ונזקקתי ליטול על עצמי את עול פרנסת הבית. אמת היא שכבר משנות ילדותי היה חלום חיי להפוך ביום מן הימים למחנך דגול בישראל, לכן הלכתי מיד על כיוון זה. הוצעה לי משרה של 'מלמד' בחיידר המקומי. לקחתי את התפקיד בדחילו ורחימו, ונכנסתי לכיתה ללמד את ילדי ישראל תורה. אף אחד לא הכין אותי להתמודדות הראשונה שנקלעתי אליה. בעודי מוסר בהתרגשות את השיעור הראשון שהכנתי בעמל רב, שמעתי לפתע קול תיפוף קצבי מאחד השולחנות. הישרתי מבט לכיוון מקור הקול וראיתי אותו – את זלמן. תוך שתי דקות הייתה כל הכיתה בעקבותיו וליהודים הייתה אורה... תוך ימים ספורים הבנתי שיש כאן ילד בעייתי, מפריע סדרתי לשיעורים, חצוף לא קטן, שאין מנוס מלסלק אותו ולהתפטר ממנו, ויפה שעה אחת קודם. אף הנהלת התלמוד תורה עמדה מאחורי המהלך. טרם אנקוט בצעד דרסטי שכזה, החלטתי לעלות אל אבי מורי לשאול בעצתו ונדהמתי מהתשובה שקיבלתי. "אם הן צריך לפגוע בנפש בישראל ולהעליב כך במסגרת תפקידך החדש בחינוך ילדי ישראל, חפש לך אפוא פרנסה אחרת... סימן הוא שאין זה התפקיד המיועד לך משמים", אמר. אבי היה החלטי מאוד. "כאשר תעלה לבית דין של מעלה, וישאלו אותך מדוע העלבת נשמה של ילד יהודי, מה תשיב? – האם

תוכל לענות שמתוקף תפקידך כ'מלמד' היית מוכרח 'להעיק' אותנו מהכיתה? זו תשובה מספקת? הרי עדיף שתצא ותשמש כ'שוחט' בהמות ועופות. מדובר ב'צער בעלי חיים' קטן יותר... חתם אבי את תשובתו בלב שותת דם. החלטתי לחשוב מחוץ לקופסה. למחרת, בתחילת השיעור, ברגע שהחלו הצחקוקים והדפיקות, פניתי מיד לזלמן וביקשתי ממנו שייגש לחדר המלמדים ויביא לי כוס מים. הוא הופתע מאוד ומיהר לעשות כפי שהתבקש. בעת שחזר עם הכוס בידו, אמרתי לו בחמימות: תודה רבה, והוספתי מחמאה על פאותיו המסודרות בחן... איכשהו, השיעור הזה עבר בשלום. למחרת, בהגיע רגע ההפרעה היומית, שוב התבקש זלמן להביא לי כוס מים, כאשר הפעם אני מחמיא לו על ילקוטו המסודר. ביום השלישי, שיבחתי אותו על כוס המים שהוא מוזג עבורי בכל הלב, וכי כל השיעור שאני מוסר נזקף לזכותו... ביום הרביעי, הוא שמח לשמוע שאני שם לב כי הוא מקשיב היטב לשיעור. סוף דבר, לאחר כמה ימים חלף המנהל ליד הכיתה ונאלם דום למראהו של זלמן היושב בשקט וגומע בצמא כל הגה, ואף מתערב ושואל שאלות ענייניות ביותר במהלך השיעור. המנהל ביקש הסברים ואני התנדבתי להסביר: ניצחתי את זלמן בדרך האהבה... לפעמים אפשר 'לנצח' תלמיד מתקשה דווקא בדרכי נועם ובחשיבה יצירתית מחוץ

לקופסה. (הרב רפאל קלפהולץ, המבשר, ד' בשבט תשע"ט)

*

לסיום: מחמאות – בכל גיל...

שעת ערב שגרתית, בסתם יום של חול. בקצה הרחוב עומד יהודי נכבד בגיל העמידה, ולפתע הוא מבחין באדם צעיר שחולף לנגד עיניו. "מוישה, חכה רגע!" – הוא קורא לעברו של הצעיר, שמשפשף את עיניו וקורא בהפתעה: "רב'ה שמואל?"... "כן כן", מחייך הרב'ה שמואל, מלמד מיתולוגי, שכבר עשרות שנים מכהן בתפקיד. מוישה

זה עבר תחת ידיו, כמוהו כל אחיו, בני דודיו, שכניו וחבריו... למעלה
מאלף ילדים כבר הספיק לחנך בידיו האוהבות! עכשיו הוא עוצר את
מוישה – שהיה תלמידו לפני כעשור ומחצה, ואומר לו: "אני חייב
להראות לך משהו, חייב!"... מוישה נעמד על עומדו, והרב'ה שמואל
הוציא את ארנקו, ומתא פנימי משך החוצה פתקה קטנה, עליה
התנוסס כתב יד ילדותי ועליו. "מזהה את הכתב?" – הפנה הרב'ה
שמואל את השאלה למוישה, שהשיב מיד: "כן, זה הכתב שלי, אבל
זה מזמן, שנים עברו מאד!"... "אכן כן", חיך הרב'ה שמואל, "זה פתק
שאותו כתבת, כשהיית כבר ילד גדול, ואחיק הקטן למד אצלי.
הוריך לא היו בבית באותו בוקר, ואחיק מסיבה כלשהיא איחר לבוא
לכיתה. אתה – כאח בוגר, כתבת עבורו את פתק האיחור. אבל
ניצלת את ההזדמנות והוספת עוד כמה מילים: 'לרב'ה שמואל
היקר, שדואג לכל התלמידים ומשקיע בהם באהבה, ואנחנו אוהבים
אותו כל כך'... "זהו" – אמר הרב'ה שמואל – "אתה רואה? זה מה
שכתבת, בעודך ילד. אבל המילים הללו, מקרב לב תמים וזך,
מילים שמביעות הערכת אמת שאין דומה לה – נחקקו בלבי. עד
כדי כך, שגם היום, עשור וחצי אחרי, אני מחזיק את הפתק בארנקי,
ובכל רגע קשה בעבודה, כשאני חש שכוחותיי לא עומדים לי עוד –
אני מוציא את הפתק הזה, ומתחזק בעזרתו!"...
סיפור זה, שמקורו בעלון 'משמרת השלום', חושף עד כמה מילה
טובה מעניקה כוחות לכל אדם ואדם, ואפילו מחמאה של ילד לאדם
מבוגר ביכולתה לנסוך כוחות ולתת עוד ותעצומות.
שבת שלום!

העלון יוצא לאור
בסיוע תלמוד תורה
"נצח ישראל" בית שמש

לתגובות ולקבלת העלון במייל: yd0527606276@gmail.com